

Кресан О. Д. Психологічні аспекти переживання студентами життєвих подій майбутнього / О. Д. Кресан // *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. К., 2016. Том IX : Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія, вип. 10. С. 178–187.

УДК 159.95:159.9-057.875

Кресан О.Д.

Психологічні аспекти переживання студентами життєвих подій майбутнього

У статті наведено емпіричне дослідження переживання життєвих подій майбутнього студентами-психологами. Показано, що життєві події майбутнього є актуальними для студентів внаслідок вікових особливостей, а також відповідно до сфери їх життєдіяльності. Переживання життєвих подій відбувається в оповідах-нарративах про майбутню подію. Визначено такі сфери опису життєвої події майбутнього в текстах-нарративах студентів: особиста, професійна, духовна, емоційна. Виділено ознаки переживання життєвих подій в текстах та оповідах студентів, серед яких використання метафор, опис різних часових відрізків, опис та аналіз почуттів, рефлексія, детальний опис події тощо. Виявлено, що життєві події майбутнього переживаються відповідно до сфери життєдіяльності, до якої належить ця подія. Найбільше ознак переживання життєвої події містять тексти щодо події емоційної сфери, також є специфіка та особливості переживання залежно від сфери цієї події. Оповіді професійної сфери містять рефлексію та внутрішній діалог, тексти духовної сфери є узагальненими та містять значну кількість метафор тощо. Виділено групу студентів, які описували не просто майбутню життєву подію, а створили футуристичний нарратив (автобіографію) – опис свого життєвого шляху в майбутньому. Футуристичні автобіографії цілісно відображають внутрішній світ особистості та її цілі щодо майбутнього.

Ключові слова: життєві події, переживання, ознаки переживання, оповідь, нарратив, футуристичний нарратив (автобіографія)

Кресан О. Д.

Психологические аспекты переживания студентами жизненных событий будущего

В статье описывается эмпирическое исследование переживания жизненных событий будущего студентами-психологами. Показано, что жизненные события будущего актуальны для студентов вследствие возрастных особенностей, а также соответственно к сфере их жизнедеятельности. Переживание жизненных событий происходит при помощи создания повествований и нарративов о будущих событиях. Определены следующие сферы описания жизненного события будущего в текстах-нарративах студентов: личная, профессиональная, духовная, эмоциональная. Выделены признаки переживания в текстах и нарративах студентов, к которым относятся использование метафор, описание разных временных отрезков, описание и анализ чувств, рефлексия, описание события в деталях и т.д. Показано, что жизненные события будущего переживаются соответственно с разными сферами жизнедеятельности, к которым относится это событие. Наибольшее количество признаков переживания жизненного события содержится в описании события эмоциональной сферы, также своя специфика существует относительно к каждой сфере. Тексты профессиональной сферы содержат рефлексию и внутренний диалог, тексты духовной сферы являются обобщенными и содержат метафоры и т.п. Была выделена группа студентов, которые не просто описывали будущее жизненное событие, а создали футуристический нарратив (автобиографию) – описание своего жизненного пути в будущем. Футуристические автобиографии целостно отображают внутренний мир личности и ее цели на будущее.

Ключевые слова: жизненные события, переживание, признаки переживания, повествование, нарратив, футуристический нарратив (автобиография).

Постановка проблеми. Події майбутнього здавна цікавили людей з точки зору їх передбачення, прогнозування і конструювання. «Створення» власного майбутнього є одним зі способів управління власним життям, досягнення якого може означати для особистості здійснення власних намірів і бажань, що дає змогу відчувати себе господарем та архітектором власної долі. З психологічної точки зору майбутнє стає для особистості важливим та «живим», може втілюватися і здійснюватися тоді, коли конкретні події майбутнього переживаються особистістю та усвідомлюються як щось значуще, важливе, коли людина залучена внутрішньо, а не лише розумово. Йдеться про переживання особистістю подій майбутнього.

Для студентів переживання життєвих подій майбутнього особливо важливе, оскільки в цьому віці відбуваються основні важливі події, що мають значення для усього подальшого життя – отримання освіти, знайомство зі значущими людьми, дружба, кохання, створення сім'ї тощо. Студенти прагнуть побудувати таке майбутнє, про яке мріють, і, на думку ряду дослідників (Л. І. Божович, М. Р. Гінзбург, Ж. Нюттен, Л. А. Регуш та ін.), таке прагнення «створити», «сконструювати» майбутнє виступає значною мотиваційною тенденцією життєдіяльності особистості.

Іноді виникає протилежна ситуація – коли майбутнє витісняється як конфліктна сфера, про яку людина навіть не хоче думати і згадувати, тим більше докладати зусиль для його побудови. Е. Тофлер, називає таке явище поняттям «шок майбутнього» і вважає, що за останні кілька десятиліть воно набуло масовості і стало суспільним. На думку автора, цей стан характеризується внутрішнім і зовнішнім безладом у житті людини та прагненням до соціального, інтелектуального, емоційного відчуження від світу. Внаслідок переживання «шоку майбутнього» та відчуження від світу сучасні молоді люди почуваються «затравленими», неспокійними, постійно перебувають у стресі й не можуть самостійно вирішити ті проблеми, які їх турбують [7].

Теоретико-методологічний аналіз проблеми. Студенти в основному є представниками юнацького віку. У психологічній науці цей віковий період називають ранньою дорослістю (Г. Крайг, Д. Б. Бромлей, Д. Левінсон), «віком зрілості» (Б. Г. Ананьєв), молодістю (Ш. Бюлер, Е. Еріксон) тощо. Водночас вік від 17 до 22 років деякими авторами вважається перехідним етапом від юності до дорослості [8, с. 35].

Тому уявлення про майбутнє, його планування є однією з вікових особливостей в цей період. Якщо уявлення про майбутнє нечіткі, якщо усвідомлення майбутніх подій відсутнє, і в студентів немає конкретних планів на своє подальше життя, у цій ситуації можуть виникати внутрішні конфлікти та дифузія ідентичності (Е. Еріксон). Це явище відбувається тоді, коли юнак боїться майбутнього, не здатний приймати рішення, які наблизять його до власних цілей, часто такі студенти навіть не мають цілей, займаючи пасивну позицію у суспільному житті. Тоді внутрішній конфлікт може виражатися в тому, що з одного боку вони мріють про щасливе, забезпечене, успішне життя, а з іншого боку – не здійснюють жодних кроків для його досягнення і побудови. Тому від ставлення до свого майбутнього, від того, як студенти усвідомлюють і переживають події майбутнього, будуть залежати їхні подальші події, задоволеність своїм життям і самими собою.

Окреме значення для студентів має освітнє середовище і навчання, в якому кожен формується як особистість і професіонал. Від особливостей переживання студентами професійних та особистих подій, від ставлення до цих подій майбутнього може залежати подальший життєвий шлях особистості, її цілі та успіхи.

Переживання життєвих подій включає в себе емоційне ставлення до події, прагнення її структурувати, аналіз та рефлексію своїх почуттів тощо. Переживання життєвих подій відбуваються в процесі створення та оповідання тексту про ці події (Дж. Фрідман, Дж. Комбс, М. Уайт та ін.), тому наше дослідження побудоване саме на вивченні текстів студентів про майбутнє –

футуристичний наратив (Т. М. Титаренко, О. М. Шиловська, І. В. Березко та ін.).

Метою статті є вивчення переживання життєвих подій майбутнього у студентів-психологів засобом аналізу текстів-наративів.

Основний матеріал і результати дослідження. У процесі дослідження усвідомлення та переживання життєвих подій студентів, їх чинників та особливостей, ми виявили, що існує певна специфіка у ставленні студентів до майбутнього. Зокрема зменшені прояви ідеального образу Я, страх майбутнього, збіднення майбутніх перспектив тощо. Тому ми вирішили дослідити проблему усвідомлення і переживання подій майбутнього більш детально і з цією метою провели додаткове дослідження.

Припускалося, що переживання майбутніх подій відрізняється від переживання подій минулого, також переживання життєвих подій майбутнього, що стосуються різних сфер життєдіяльності, також матиме певні відмінності.

Ознаками переживання події в тестах є такі, як:

- емоційні висловлювання, детальний опис емоцій і почуттів;
- використання метафор для опису події;
- рефлексія своїх почуттів, поведінки, ситуації, наявність внутрішнього діалогу в тексті;
- залучення в опис події часового контексту минуле-теперішнє-майбутнє;
- дуже детальний опис події, опис її подробиць, особливостей протікання, образів, що пов'язані з нею, асоціацій тощо (у сукупності з іншими ознаками).

Дослідження подій майбутнього передбачало інструкцію і конкретне завдання щодо опису студентами власної життєвої події майбутнього. Ми просили студентів уявити будь-яку подію майбутнього й описати її максимально повно й детально. У дослідженні взяли участь студенти НДУ ім. М. Гоголя і студенти Ніжинського агротехнічного інституту різних курсів у кількості 32 особи. Ще 4 особи (12,5% від загальної кількості досліджуваних)

відмовилися від виконання даного завдання, пояснюючи це відсутністю планів і мрій щодо майбутнього, небажанням і невмінням мріяти тощо.

Перше, що було проаналізовано, – це сфера, якої стосується життєва подія, описана в тексті. Згідно з нашою початковою гіпотезою, події можуть мати ознаки переживання відповідно до тієї сфери, якої стосується подія. Таким чином було виокремлено 4 сфери життєдіяльності, а також ті тексти, в яких описувалося життя взагалі, автобіографія в майбутньому – опис ряду подій з різних сфер. Всі ці події займають майже однакову кількість у загальній сукупності текстів досліджуваних. Це такі сфери.

Особиста сфера. Подію особистого характеру описали 21,8% досліджуваних. Сюди належать такі події, як створення сім'ї, майбутнє весілля, кохання, особисте щастя тощо. Даний тип подій описували студенти різного віку й різних курсів. Це можна пояснити значущістю сфери особистого життя для студентів у зв'язку з віковими особливостями та прагненням будувати міжособистісні стосунки (Е. Еріксон, І. С. Кон, Е. Фромм та ін.). Серед подій, пов'язаних з іншими сферами, особисті події описані студентами найбільш детально, у подробицях. Наприклад: «*Я вже бачу, як я вибираю собі весільну сукню, вона буде дуже гарна, хочу, щоб була не дуже довга фата, можливо, навіть, на голові буде малесенька діадема...*» (А. С., 18 р.).

Професійна сфера. Сюди віднесені життєві події, що стосуються навчання, майбутньої роботи, подальшої освіти тощо. Дана сфера займає 31,8% оповідей серед усіх текстів про майбутнє, що становить найвищий відсоток. Це можна пояснити значущістю цієї сфери, важливістю професійного розвитку для студентів, оскільки студенти на даному етапі свого життя саме займаються професійним навчанням і перебувають на етапі професійного становлення. Слід зазначити, що «професійні» оповіді найчастіше зустрічаються серед студентів 1 курсу (ми визначили це в текстах, де інформація про автора, вік, курс були вказані). Це можна пояснити тим, що першокурсники проходять фазу активної адаптації до процесу навчання, формують свою професійну ідентичність, ніби «приміряючи» на себе свою майбутню професію, ставлять професійні цілі

тощо. Слід зазначити, що професійні події описані як узагальнено, часто абстрактно, так і детально, розлого. Ось один із прикладів: *«Моя мрія – це робота успішним психологом з дуже розвиненим внутрішнім світом. Своє майбутнє я б хотіла бачити успішним. Хочу мати цікаву та оплачувану роботу до душі – для цього потрібно розвивати свій розум, практичні навички, наполегливість, старанність...»* (Д. К., 18 р., 1 курс). З цього тексту помітно, що студентка ще не досить чітко уявляє, як виглядатиме і в чому полягатиме її робота «успішним психологом з дуже розвиненим внутрішнім світом», проте прагнення до розвитку своїх особистісних та професійних якостей у неї наявні. Загалом, слід зазначити, що майже всі тексти про майбутню професійну подію у студентів містять ті чи інші уявлення про майбутню роботу, кар'єру, а також плани щодо подальшого навчання

«Духовна» сфера. Це події, які стосуються мрій про вищі цінності, мир в Україні, щастя, добробут для інших людей, мир в усьому світі тощо. Подібні оповіді зустрічаються у 18,7% студентів, що становить найменше серед усіх інших сфер, описаних у текстах. В основному вони зустрічаються в дівчат і свідчать про альтруїстичну спрямованість особистості (С. Л. Рубінштейн), а також це може свідчити про соціальну бажаність, стереотипність відповідей або про відсутність саморозкриття та усвідомлення своїх істинних бажань та цілей. Це може відбуватися внаслідок інкогруентності (К. Роджерс) та відсутності усвідомлення власного внутрішнього світу. Наприклад: *«...Я хочу, щоб люди з усього світу стали краще жити, щоб на землі панували мир і злагода, щоб усі біди залишилися в минулому. Я хочу так мало, але водночас так багато...»* (Катя З., 18 р.). Якщо врахувати вікову категорію досліджуваних, то можна також припустити, що наявність мрій про вищі цінності та ідеали притаманна особистості саме в юнацькому віці, тому даний тип подій відображає юнацьке прагнення до ідеалів і світлого майбутнього (І. С. Кон, І. В. Дубровіна та ін.). Аналізуючи ознаки переживання життєвих подій у цьому типі оповідей про майбутнє, можна зробити висновок, що події даного типу описуються максимально абстрактно і в них мінімальна кількість ознак переживання.

Емоційна, внутрішньо особистісна сфера. Це події, які стосуються нових вражень, емоцій, сюди належать оповіді про майбутні подорожі, відпочинок, нові емоції, екстремальні види спорту тощо. Таких оповідей серед усіх інших 25% і вони стосуються опису дуже різних подій. Більшість таких текстів описують майбутні подорожі, відпочинок, і всі в основному містять інформацію про конкретні плани, навіть із вказівкою дати/часу/умов, коли ця подія станеться («в 20 років я куплю мотоцикл і поїду на ньому в подорож», «планую подію через пару років», «влітку я поїду на море», «хочу, щоб це сталося в якийсь особливий день, наприклад, в День народження» тощо). В основному, ці тексти яскраві, насичені, мають найбільше серед інших текстів ознак переживання події, таких, як опис емоцій, використання метафор, залучення часового контексту минуле-теперішнє-майбутнє тощо. Наприклад: *«Однією з найбажаніших подій для мене є стрибок з парашутом. Це моя мрія. Досвід польоту в мене вже є – я стрибала з моста (роупджемпінг). Досі з теплом у душі згадую ці хвилини адреналіну. Мені дуже до вподоби відчуття легкості і безтурботності під час польоту, коли все тіло охоплює якесь дивне оніміння. Хочу стрибнути з парашутом, бо зовсім не боюсь висоти, хочу спробувати щось нове у своєму житті...»* (Я. О., 18).

Ще частина студентів (21,8%) переформулювали завдання і описали не просто свою подію з майбутнього, а загалом своє майбутнє життя через 5-10 років, автобіографію майбутнього – **футуристичний наратив** (Т. М. Титаренко, О. М. Шиловська, І. В. Березко та ін.) Таке завдання ми не ставили, але в результаті отримали змістовні і глибокі оповіді студентів щодо їх майбутнього життя. Зокрема, можна стверджувати, що ці досліджувані бачать своє життя цілісно, не лише в контексті однієї події, також у деяких з їхніх текстів наявні ознаки переживання події, зокрема розповідь про свої почуття, рефлексія, опис подробиць і деталей події тощо. Проте всі ці автобіографії є своєрідним, іноді неструктурованим або нічим не об'єднаним набором бажаних для досліджуваних подій, причому ці події можуть бути не дуже тісно пов'язані між собою.

У текстах про подію професійного характеру велика кількість висновків щодо події, це свідчить про те, що студенти роблять певні узагальнення щодо своєї майбутньої професійної події, проте в цих оповідях досліджувані описують переважно власний професійний розвиток і менше – інших людей. А в «емоційних» подіях, навпаки, наявні герої, інші люди, що, можливо, братимуть участь у цій події, проте висновків та узагальнень менше. Таким чином, можна сказати, що висновки, досвід і сенс події для себе студенти отримують тоді, коли залишаються наодинці зі своїм внутрішнім світом, а не в ситуаціях яскравих емоційних вражень і сильних почуттів. З іншого боку, можливо, потреба в емоціях та емоційно насичених подіях значуща для студентів сама по собі, як джерело задоволення, а не як спосіб пошуку сенсів. Пошук задоволення як самоціль притаманна для осіб з гедоністичною емоційною спрямованістю (Б. І. Додонов). Водночас у професійній сфері події описуються детально, послідовно, з висновками і роздумами. Оскільки різні типи подій описували різні студенти, то можна зробити висновок, що у студентів наявні різні типи спрямованості на майбутнє відповідно до цінностей, про які вони створюють свій наратив, бо «події, які ще потенційно існують лише в уяві особистості, повинні пов'язувати усталену ідентичність особистості з внутрішніми ціннісними орієнтирами, що започатковують її «майбутню» ідентичність» [1]. Отже, тип та особливості оповіді про майбутню подію свідчать про ідентичність особистості та характеризують її уявлення і ставлення до самого себе та до свого життя в цілому.

Кількісні показники частоти ознак переживання у текстах різних типів відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Числові показники частоти ознак переживання в текстах про події майбутнього

№	Сфера опису	Ознаки переживання події
---	-------------	--------------------------

	події	Опис почуттів, емоцій%	Використання метафор, %	Рефлексія та внутрішній діалог %	Часовий контекст минуле-теперіш-не-майбутнє %	Внутрішня робота «зараз»	Детальний опис майбутньої події %	Σ %
1	Особиста	28,5%	71,4%	28,5%	43%	28,5%	43%	53%
2	Професійна	10%	10%	10%	60%	30%	40%	50%
3	Духовна	37,5%	71,4%	71,4%	71,4%	-	-	53%
	Емоційна	28,5%	12,5%	87,5%	62,5%	-	25%	56,3%
	Σ %	19%	41%	41%	28%	16%	28%	-

Як бачимо з таблиці, всі сфери життєдіяльності, в яких описані події, мають приблизно однакову кількість ознак переживання – близько 50%, цікаво, що нижче 50% немає в жодній сфері, що свідчить про те, що в текстах студентів наявні ті чи інші аспекти переживання майбутньої події, а отже, цей процес може відбуватися по відношенню до події майбутнього навіть у письмовому тексті. Також із таблиці видно, що кожна сфера має свої особливості переживання відповідно до ознак, які наявні в текстах того чи іншого типу. Наприклад, у текстах особистої сфери найбільше виявлені такі ознаки переживання, як детальний опис подробиць події та залучення часового контексту при описі події – минулого, теперішнього і майбутнього. Це свідчить про те, що при описі майбутньої події особистого характеру досліджувані описують її в основному детально і поруч з нею згадують минулі події та свій стан та ситуацію на даний момент. Найбільший відсоток з усіх ознак переживання в текстах особистого характеру займає така ознака, як використання метафор. Оскільки досліджувані бачать «картинку», образ майбутньої події і описують його максимально детально, то для його опису і передачі своїх вражень необхідні додаткові засоби у вигляді метафор («моя дівчина – прекрасна берізка з сяючими очима», «мрія в моєму житті – це головний орієнтир» тощо).

У професійних текстах, навпаки, використовується дуже незначна кількість метафор, проте значна кількість текстів, де подія описується в

контексті минулого-теперішнього-майбутнього. Це історії про прагнення розвиватися у професійній сфері, про те, як власні зусилля вже принесли успіх або про те, що допомогло і допомагає на даний момент вчитися і ставати хорошим професіоналом у майбутньому.

У текстах «духовної сфери» використовуються метафори, часовий контекст, наявна рефлексія своєї поведінки та елементи внутрішнього діалогу, проте зовсім не зустрічається детальний опис події та внутрішня робота зі структурування цієї події на даний момент. Остання ознака в описі майбутньої події взагалі зустрічається не так часто (16% серед усіх інших), оскільки людині складно структурувати й аналізувати в даний момент те, чого ще не відбувалося, тому дана ознака переживання події більше стосується переживання минулих подій, а не майбутніх.

У текстах, що стосуються «емоційних» подій, які описують майбутні нові враження, досвід тощо ми помітили найбільшу кількість ознак переживання події – 56,3%. Це свідчить, що потреба в сильних емоціях важлива для досліджуваних, що вони прагнуть отримати цей досвід і, уявляючи його, вже починають переживати, ніби «наперед». Це може бути пов'язано з тим, що певний емоційний досвід вражень у них уже наявний (більшість описували його в тексті), а отже вони хочуть його пережити ще раз або посилити свої почуття. З точки зору психологічного здоров'я ця потреба є не зовсім безпечною, так як може призводити до психологічної залежності від певного об'єкта, викликати надмірні (надцінні) захоплення і навіть адикції. Якщо врахувати вік досліджуваних (18-21 рік), то можна пояснити це активним процесом самопізнання, що відбувається в цьому віці, який підштовхує молоду людину до пошуку нових вражень, випробування нового досвіду тощо. Загалом при порівнянні кількості ознак переживання у текстах з різних сфер життєдіяльності, в межах яких студенти обирали й описували свої майбутні події, можемо зробити висновок, що з невеличкою різницею (6%) переважає кількість ознак переживання в «емоційних» текстах про подію, а найменше ознак переживання у «професійних» текстах.

Висновки. Переживання студентами життєвих подій майбутнього (щодо минулих подій ми вважаємо цей висновок теж достовірним) пов'язане зі сферою життєдіяльності, яку вони описують в текстах. Отже, студенти переживають саме ті події майбутнього, які вони обрали самі, в ситуації опису події вони виявляли власну внутрішню особистісну активність, свої прагнення, інтереси тощо. Переживання майбутньої події у студентів відбувається також відповідно до сфери, до якої ця подія належить. Найчастіше переживаються емоційні події, пов'язані з великою кількістю вражень і почуттів.

Дещо менше переживаються події професійні, проте не настільки, як припустили на початку, загалом кількість ознак переживання у тексті перевищує 50%, що свідчить про те, що життєві події загалом переживаються досліджуваними. Життєві події з різних сфер мають різну кількість ознак переживання, а також самі ознаки відрізняються якісно, залежно від сфери події в оповіді. Наприклад, у професійних оповідях про подію значною мірою використовується часовий контекст – подія розглядається не лише як майбутня, а як така, яка стосується теперішнього і виникла або походить з минулого. Проте майже не зустрічаються опис почуттів та рефлексія. Це може бути викликано тим, що студенти сприймають свою майбутню професію як спосіб заробітку а не як особистісний спосіб буття і самореалізації. Проте є тексти професійного спрямування, в яких подія переживається. В особистих подіях переважає часовий контекст і детальний опис ситуації, в якій вона може відбуватися, опис подробиць і фантазування про те, як воно може бути. В духовних подіях велика кількість метафор, проте зовсім не зустрічається детальний опис ситуації та внутрішня робота зі структурування події. Емоційні події переживаються найчастіше, оскільки в текстах про них найбільше ознак переживання. Студенти прагнуть отримувати нові враження, повно, яскраво описують ці події, рефлексуючи свої почуття, поведінку, іноді вагаються у прийнятті певних рішень, що відображається в постановці питань самому собі, намаганні відповісти на них чи уявити, як на них відповів би хтось інший.

1. Березко І. В. Наратив майбутнього як складова автонаративу та його місце у структурі розуміння та інтерпретації власного досвіду особистості / І. В. Березко // Актуальні проблеми психології: Психологічна герменевтика / за ред. Н. В. Чепелєвої. – К., 2010. – Т. 2, вип. 6. – С. 90–105.
2. Брокмейер І., Харре Р. Нарратив: проблеми и обещания одной альтернативной парадигмы // Вопросы философии. - 2000. - № 3. - С. 29-42.
3. Леонтьев Д.А. Профессиональное самоопределение как построение образов возможного будущего / Д. А. Леонтьев, Е. В. Шелобанова // Вопросы психологии. – 2001. – № 1. – С. 57-66.
4. Регуш Л. А. Психология прогнозирования: успехи в познании будущего / Л. А. Регуш. – СПб.: Речь, 2003. – 352 с.: илл.
5. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии /С. Л. Рубинштейн. – СПб.: «Питер», 2013. – 713 с. – (Серия «Мастера психологии»).
6. Титаренко Т.М. Наративні практики організації особистісного майбутнього // Наукові студії із соціальної та політичної психології: [Збірник статей]. – Інститут соціальної та політичної психології. – К., 2009. – Вип. 22 (25). – С. 3-19.
7. Тоффлер Э. Шок будущего: [Пер. с англ.] / Э. Тоффлер. — М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. — 557, [3] с. — (Philosophy).
8. Щотка О. П. Вікова психологія дорослої людини / О. П. Щотка. – Ніжин: Редакційно-видавничий відділ НДПУ, 2001. – 194 с.

Literature

1. Berezko I. V. Narativ majbutn'ogo jak skladova avtonarativu ta jogo misce u strukturi rozuminnja ta interpretacii vlasnogo dosvidu osobistosti / I. V. Berezko // Aktual'ni problemi psihologii: Psihologichna germe-nevtika / za red. N. V. Chepelevoi. – K., 2010. – Т. 2, vip. 6. – S. 90–105.
2. Brokmejer I., Harre R. Narrativ: problemy i obeshhanija odnoj al'ternativnoj paradigmy // Voprosy filosofii. - 2000. - № 3. - S. 29-42.

3. Leont'ev D.A. Professional'noe samoopredelenie kak postroenie obrazov
vozmozhnogo budushhego / D. A. Leont'ev, E. V. Shelobanova // Voprosy
psihologii. – 2001. – № 1. – S. 57-66.
4. Regush L. A. Psihologija prognozirovanija: uspehi v poznanii budushhego /
L. A. Regush. – SPb.: Rech', 2003. – 352 s.: ill.
5. Rubinshtejn S. L. Osnovy obshej psihologii /S. L. Rubinshtejn. – SPb.:
«Piter», 2013. – 713 s. – (Serija «Mastera psihologii»).
6. Titarenko T.M. Narativni praktiki organizacii osobistisnogo majbutn'ogo //
Naukovi studii iz social'noji ta politichnoji psihologiji: [Zbirnik statej]. –
Institut social'noji ta politichnoji psihologiji. – K., 2009. – Vip. 22 (25). – S. 3-
19.
7. Toffler Je. Shok budushhego: [Per. s angl.] / Je. Toffler. — M.: OOO
«Izdatel'stvo ACT», 2002. – 557, [3] s. – (Philosophy).
8. Shhotka O. P. Vikova psihologija dorosloji ljudini / O. P. Shhotka. – Nizhin:
Redakcijno-vidavnichij viddil NDPU, 2001. – 194 s.

Kresan O. D.

Psychological aspects of students' experience of future life events

The article describes the empirical investigation results of future life events experience of students-future psychologists. The research shows that future life events are important for students due to their age peculiarities, and major life sphere. The following spheres of described life events in the narrative texts are personal, professional, moral and emotional. Experience of life events happens through future events narrative texts. The author suggests life events experience signs in students' texts and stories, such as using metaphors, description of different time periods, description and analysis of feelings, reflection, detailed life events description and so on. It is proved that future life events are experienced with regard to the life sphere they belong to. Life events of emotional sphere have the largest number of life events experience signs, besides there are particular characteristics and peculiarities of experience depending on the sphere of this event. Stories from professional sphere are characterized by reflection and inner dialogue, while texts from moral sphere are

generalized and consist of a great number of metaphors. The author found a group of students who described not a simple life event but created a futuristic narrative (autobiography) – a story of their life in future. Futuristic narratives perfectly reveal person's inner world as well as their goals and aims concerning future.

Key words: life events, experience, experience signs, futuristic narrative (autobiography).